

Posudek oponenta na bakalářskou práci

Jméno a příjmení studenta: Samuel Beneš

Téma bakalářské práce: Obraz Bulharska v cestopisech Felixe Philippa Kanitze a Konstantina Jirečka

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Luďa Klusáková, CSc.

Samuel Beneš si ve své bakalářské práci předsevzal analyzovat a srovnat dva významné cestopisy z Bulharska druhé poloviny 19. století: *Donau-Bulgarien und der Balkan: Historisch-geographisch-etnographische Reisestudien aus Jahren 1860-1875* Felixe Philippa Kanitze a *Cesty po Bulharsku* Konstantina Jirečka.

Oba autoři patřili k významným vědeckým autoritám své doby a jejich četné práce měly ve střední Evropě značný vliv na poznání dějin i soudobé reality balkánského prostoru. Přestože vnik Kanitzova i Jirečkova cestopisu dělí pouze několik málo let, stojí mezi nimi doba plná zvrátů, která oblast dnešního Bulharska významně poznamenala. Kanitzovy cesty do Bulharska spadají ještě do období osmanské vlády, zatímco Jireček zde pobýval v letech 1879-1884, tedy po Berlínském kongresu, který formálně ustanovil Bulharské knížectví a autonomní Východní Rumélii. Období nepokojů, povstání, válek i nové uspořádání na území dnešního Bulharska značně proměnily zdejší hospodářské, populační i etnické poměry. Neméně však balkánské události 70. let měnily i pohled na balkánský poloostrov v prostřední střední a západní Evropy. Tzv. východní krize totiž do té doby nebývale zvýšila zájem evropské veřejnosti o tuto část kontinentu. Dobová publicistika rozšířila znalosti svých čtenářů a obrátila jejich zájem na nová témata. Změněná konstelace na Balkáně dávala podnět k novým otázkám.

Kanitzova a Jirečkova kniha tak autorovi bakalářské práce nabídly možnosti pro sledování nejen proměny prostoru dnešního Bulharska během Východní krize, nýbrž i možného posunu jeho percepce střeoevropskými učenci. Samuel Beneš se jistě nemohl ve studii v rozsahu bakalářské práce zabývat, do jaké míry utvářely tyto dva cestopisy stereotyp Bulharska v jejich domácím prostředí. Předsevzal si však rozebrat „obraz“ Bulharska, který svým čtenářům tyto publikace prezentovaly.

Kromě tohoto nesnadného úkolu obrátil Beneš svoji pozornost ve zkoumaných pramenech i na možnosti a podmínky cestování v Bulharsku té doby.

V úvodu studie je nastíněn předmět zájmu a uvedena v práci použitá literatura. Autor prostudoval v češtině dostupná moderní kompendia k dějinám Balkánu a

Bulharska v 19. století, jejichž dobrou znalost v textu prokázal. Teoretické východisko opíral jednak o práci Marie Todorovové *Imagining the Balkans*, jednak o práci Antoni Maczaka *Travel in Early Modern Europe*. Obeznamen je rovněž s některými studii s podobnou tematikou, které dokázal v textu využívat.

V první kapitole se ve stručnosti zabývá biografiemi Konstantina Jirečka a Felixe Philippa Kanitze.

Druhá a třetí kapitola jsou pak hlavní částí studie, samotným rozbořením obou cestopisů. V kapitole věnované Felixi Philippu Kanitzovi postupuje Beneš při svém rozboru podle několika kategorií: zkušenosti s osmanskými úřady, cestování, způsoby cestování a infrastruktura, ubytování na cestách, obyvatelstvo a sídla. Podobnou strukturu má i začátek kapitoly s rozbořením cestopisu Konstantina Jirečka: cestování po Bulharsku, ubytování a strava na cestách, bezpečnost na cestách. V zápětí však Beneš sleduje Jirečkův text podle zcela jiného členění. Tato část je již pouhým rozsáhlým popisem vědcových cest.

V závěru se Beneš pokusil své poznatky zobecnit a své prameny komparovat. Samotný „Závěr“ je však spíše stručným resumé. Práce rovněž v příloze obsahuje mapy a ukázkou z Kanitzových kreseb.

Při hodnocení Benešovy práce je třeba v první řadě vyslovit uznání, s jakou důkladností se autor seznámil nejen s oběma prameny, ale též s odbornou literaturou. Prokázal, že se v historických reáliích východní části Balkánu v 19. století zdatně orientuje a své znalosti dokáže při rozboru pramene využít. Drobné výtky lze v tomto ohledu vznést v několika málo případech příliš kategorických tvrzení: Jireček jel do Bulharska jistě kvůli své vědecké činnosti, jak uvádí autor. (s. 8) Mimoto však, podobně jako další jeho krajané, nabídl tomuto mladému slovanskému státu své služby nikoliv z důvodů čistě osobních. Obdobně, pokud Jireček ve sporu o Makedonii popíral srbský etnický nárok na toto území, neznamená to samozřejmě, že zrovna tak nechoval sympatie k bulharským, a tedy „velkobulharským“ ambicím (s. 10). Diskutovat lze o vhodnosti užití některých formulací či výrazů i v jiných případech, avšak vzhledem k rozsahu celé práce se jedná o nedostatky v tomto směru marginální.

Větší potíže než faktografické zvládnutí látky však pro autora představovala koncepce práce. Atraktivní, nicméně pro zpracování na úrovni bakalářské práce náročné téma si zřejmě vyžadovalo zasazení do pevnějšího rámce a stanovení jasné struktury. V tomto směru však autor trochu tápe. V názvu i úvodu práce tak sice stanoví hlavní předmět svého zájmu, totiž „obraz“ Bulharska ve dvou cestopisech, co však tímto „obrazem“ míní, se dozvídáme teprve na straně 26 v samotném rozboru díla Konstantina Jirečka. Pojmová nejasnost platí i pro termíny „Orient“ a „Balkán“. Beneš sice správně líčí rozdíl mezi tzv. orientalismem a tzv. balkanismem v práci Marie Todorovové, avšak sám přechází fakt, že jak pro Kanitze, tak patrně i

pro Jirečka pojem „Balkán“ žádný emotivní obsah nemá. V Kanitzově a Jirečkově době šlo spíše ještě o pouhé geografické označení pohoří v centrální části Balkánského poloostrova. Užívání tohoto pojmu Kanitzem a Jirečkem se však Beneš ve své práci nevěnoval. Patrně jej však nelze směřovat s pojmem „Orient“, který v této době socio-kulturní význam měl.

Kapitola o Kanitzově cestopisu je zajímavě dělena podle tématických kategorií. Přestože si Beneš počíná podobným způsobem i v případě Jirečkových *Cest po Bulharsku*, sklouzává po několika stranách do pouhé parafráze svého pramene. Autor sice následně podrobí oba prameny srovnání, ale pro opravdovou komparaci mu chybí podklady. Ty mohl získat jen důsledným uplatněním stejných kategorií pro rozbor obou textů. Mnoho zajímavých aspektů očekávaných od komparace tak zůstává nezodpovězeno či nedořečeno.

Kromě větší rozvahy v koncepci svých textů by měl Samuel Beneš volit i jistou slohovou strohost. Příliš dlouhá souvětí a zbytečné obraty vhodné spíše pro mluvený projev jsou překážkami v plynulosti výkladu.

Uvádím-li však tyto výhrady, nechci tím snižovat hodnotu úsilí, které Samuel Beneš do své práce vložil. Práci lze charakterizovat jako první pokus o interpretaci pramene, což bylo pro začínajícího historika dosti náročným úkolem. Soudím, že jeho zpracování je plně dostačující pro úroveň bakalářské práce. Ocenil bych rovněž, že autor pracoval s jedním cizojazyčným pramenem a užíval též odbornou literaturu v němčině a angličtině.

Při obhajobě navrhuji, aby se Samuel Beneš pokusil zodpovědět následující otázky:

1. Co míní termínem „obraz“?
2. Jak by charakterizoval oba prameny a v čem vidí jejich hlavní odlišnosti?

Bakalářskou práci Samuela Beneše navrhuji k obhajobě a hodnotím ji jako velmi dobrou.

V Praze 6. září 2006

Mgr. Ondřej Vojtěchovský

